

ตัวละครเอกหญิงกับสำนึกท้องถิ่นนิคมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรีของปิยะพร ศักดิ์เกษม

Female Protagonist and Sense of Localism in Piyaporn Sakkasem's Historical Novels

อภิรักษ์ ชัยปัญหา

Apirak Chaipanha¹

บทคัดย่อ

ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ “ชุดแม่วัน” ขึ้น โดยใช้ระยะเวลา 100 ปีของประวัติศาสตร์จังหวัดชลบุรีมาเป็นฉากและบรรยากาศของเรื่อง นวนิยายชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี มีตัวละครแม่วันเป็นแกนร้อยของนวนิยายทั้งสามเรื่อง สำหรับบทความนี้มุ่งศึกษาว่าปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้สร้างตัวละครเอกหญิงในนวนิยายทั้งสามเรื่องเพื่อสร้างสำนึกท้องถิ่นชลบุรีแก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง ผลการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม สร้างตัวละครเอกหญิง 3 ตัวละคร เพื่อให้เป็นตัวแทนของผู้ที่รักและหวงแหนท้องถิ่นชลบุรี ได้แก่ แม่วัน ตะวันวาด และ ฉญา โดยกำหนดให้ตัวละครทั้งสามมีความสัมพันธ์ทางสายเลือด กล่าวคือ ตะวันวาดเป็นหลานย่าของแม่วัน ส่วนฉญาเป็นหลานยายของแม่วัน ผู้แตงกำหนดให้ตัวละครเอกหญิงทั้งสามคน เป็นตัวแทนของผู้หญิงในสามช่วงวัย เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรีในระยะเวลา 100 ปี การกำหนดให้เป้าหมายสูงสุดของตัวละครเอกหญิงทั้งสามให้มุ่งรักษารอบครัวของตนเองไว้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายในครอบครัว นับเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่ช่วยส่งสารเรื่องสำนึกรักท้องถิ่นชลบุรีมายังผู้อ่านทั้งที่เป็นคนในพื้นที่และนอกพื้นที่จังหวัดชลบุรีได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: นวนิยายอิงประวัติศาสตร์, ท้องถิ่นนิคม, ชลบุรี, ตัวละครเอกหญิง

Abstract

Piyaporn Sakkasem composed a collection of historical novels titled “Mae Wan” based on a 100-year period of history of Choburi province. This study aimed at examining the way the female Protagonist in this collection reflect localism. This collection was composed consisting of 3 stories namely Nai Warawan, Tawan Berk Fah, and Khob Fah Ratee. The center character of these stories is Mae Wan with other 2 main female characters namely Tawan Wad and Chata. All of these characters represent Chonburi conservators, and they are all genetically related. Mae Wan is Tawan Wad's paternal grandmother and she is Chata's maternal grandmother. Each character represents women from 3 different generations. With this

¹ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา E mail: apirak@buu.ac.th

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

* Manuscript received December 13, 2021; revised February 26, 2022 and accepted March 29, 2022

method, evolution and changes in Chonburi within a 100-year period is illustrated. The life goal of all 3 characters is to sustain their families while their families have to encounter both internal and external changes. Their family attendance is a remarkable symbol appropriately communicating sense of localism to both readers who are both Chonburi locales and those readers in other parts of the country.

Keywords: historical novels, Localism, Chon Buri, Female Protagonist

บทนำ

การสร้างสรรค่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยนั้น จากการศึกษาพบว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์เกือบทั้งหมดของไทย มักนำเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ชาตินิยมมาเป็นฉากของเรื่อง ชัยพงษ์ สำเนียง (2555) ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์ชาตินิยมว่า เป็นการสร้างประวัติศาสตร์ที่ยึดเอาความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นแกนกลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ ผู้แตงนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยมักสร้างสรรค์ผลงานของตนด้วยการตีความประวัติศาสตร์ชาตินิยมในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งการที่ผู้แตงต้องการแสดงชีวิตเบื้องหลังทางประวัติศาสตร์ เพื่อบันทึกเหตุการณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี สนับสนุนสมมุติฐานของประวัติศาสตร์นิพนธ์ หรือการหักล้างสมมุติฐานทางประวัติศาสตร์นิพนธ์ด้วยการเล่าประวัติศาสตร์ด้วยวาทกรรมประวัติศาสตร์กระแสรอง เป็นต้น แต่กระนั้น “พื้นที่” ของเรื่องเล่าในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของไทยก็ยังคงอยู่ “ส่วนกลาง” หรือ “ความเป็นเมืองหลวง” หรือ เรื่องของ “รัฐในฐานะศูนย์กลางความสำคัญของชาติ” เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตามหลังวิกฤติเศรษฐกิจครั้งใหญ่ของประเทศ ซึ่งรู้จักกันในชื่อยุค “เศรษฐกิจฟองสบู่แตก” ในเดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2540 และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กระแสเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองไทยมีแนวโน้มในการเปิดพื้นที่ให้กับความเป็นท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น หลังจากทีกระแสดังกล่าวในการพัฒนาประเทศในช่วงก่อนหน้าให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) มาโดยตลอด (พัฒนา กิติอาษา, 2546, หน้า 39) การกลับมาให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่น (local) เช่นนี้ได้กลายเป็นวาทกรรมท้องถิ่นนิยม (localism) เพื่อให้เป็นมโนทัศน์ (concept) ตอบโต้แนวคิดการพัฒนาตามแนวโลกาภิวัตน์ที่มุ่งเน้นการรวมศูนย์ การเชื่อมโยงโลกทั้งใบให้เป็นเพียงหมู่บ้านเดียว จนละเลยการยอมรับในด้านความหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังที่เสน่ห์ จามริก (อ้างถึงในพัฒนา กิติอาษา, 2546, หน้า 39) ได้กล่าวไว้ว่า

...กระแสชุมชนท้องถิ่น ไม่ได้มีนัยความหมายเป็นเพียงเพื่อการยื่นหยัดต่อสู้เพื่อความอยู่รอดหรือปกป้องตัวเองเท่านั้น หากหมายถึงเป็นการเสนอแนวทางเลือกเพื่อการปฏิรูปสู่ระเบียบสังคมใหม่ ซึ่งสงวนที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์...

วาทกรรมท้องถิ่นนิยมนี้ นับเป็นอุดมการณ์ใหม่ที่ไทยให้ความสำคัญทั้งในส่วนของภาครัฐดังจะเห็นได้จากการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งก็ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น และในส่วนของท้องถิ่นเองโดยอาศัยปฏิบัติการทางวาทกรรมต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดสู่ประชาชนชาวไทย เช่น การให้คำอธิบาย การอบรมสั่งสอน การนำเสนอแนวคิดผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งการถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์

นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2548 เป็นต้นมา ปิยะพร ศักดิ์เกษม นักเขียนชาวจังหวัดชลบุรี ได้สร้างสรรค์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ขึ้นชุดหนึ่ง โดยใช้เหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของจังหวัดชลบุรี ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รวมระยะเวลา 100 ปี มาเป็นฉากของเรื่อง นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ประกอบไปด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า และขอบฟ้าราตรี นักอ่านนวนิยายจะเรียกนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดนี้ว่า “นวนิยายชุดแม่วัน” ตามชื่อตัวละครสำคัญซึ่งทำหน้าที่เป็นแกนร้อยนวนิยายทั้งสามเรื่องนี้ไว้โดยที่ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดให้ตัวละครเอกหญิงของทั้งสามเรื่องให้เป็นตัวแทนของผู้หญิง 3 ช่วงวัยในการเฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรี ดังนั้นจึงน่าสนใจว่าปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้สร้างตัวละครเอกหญิงในนวนิยายทั้งสามเรื่องเพื่อสร้างสำนึกท้องถิ่นชลบุรีแก่ผู้อ่านอย่างไรบ้าง

วัตถุประสงค์

ศึกษาการสร้างตัวละครเอกหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ “ชุดแม่วัน” 3 เรื่อง ในฐานะตัวแทนสำนึกท้องถิ่นชลบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

ราชบัณฑิตยสถาน (2556, หน้า 211) ได้ให้ความหมายของคำว่า นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (historical novel) ไว้ว่า “นวนิยายที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ซึ่งนำมาสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยใช้จินตนาการ ตัวละครมีทั้งที่มีตัวตนจริงในประวัติศาสตร์และที่สมมุติขึ้นมาใหม่แสดงบทบาทร่วมกัน”

อิรวดี ไตลังคะ (2546, หน้า 31-32) ได้อธิบายว่า ในที่สุดประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็นเรื่องเล่าประเภทหนึ่งที่นักประวัติศาสตร์ต้องประกอบสร้าง “เรื่องราว” ขึ้นเพื่อเรียบเรียงเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่ได้ค้นคว้ามา เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงเวลานั้น ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ก็เป็นการเขียนเรื่องเล่าที่ผ่านการ “ตีความ” เช่นเดียวกับบันเทิงคดีประวัติศาสตร์นั่นเอง หากแต่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ได้กลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และนำเสนอตัวเองในฐานะงานเขียนที่เป็นวิชาการมากกว่า

วันชนะ ทองคำเภา (2554, หน้า 435) กล่าวว่านวนิยายอิงประวัติศาสตร์ในฐานะบันเทิงคดีประวัติศาสตร์นั้น ผู้แต่งสามารถสร้างเรื่องเล่าขึ้นใหม่เพื่อจำลองชีวิตของผู้คนในประวัติศาสตร์ที่ตนนำมาใช้เป็นฉากของเรื่องโดยอาศัย “ความเป็นวรรณคดี” ของเรื่องเล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ปัจจัยทาง

วรรณศิลป์” ที่ส่งผลทำให้บทประพันธ์แต่ละเรื่องสามารถสื่อความหมายที่แตกต่างกันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ออกมาในตัวเองได้อย่างกลมกลืนกับเนื้อเรื่องทั้งหมด

ท้องถิ่นนิยม

พัฒนา กิติอาษา (2546) ในวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยม (Localism) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สาขาสังคมวิทยา) เพื่อสนับสนุนให้ศึกษาค้นคว้าและนำเสนอต่อที่ประชุมทางวิชาการระดับชาติ สาขาสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์หมโนทัศน์หลักทางสังคมวิทยาชุดหนึ่งจากจำนวนทั้งหมด 4 ชุด ได้แก่

อัตลักษณ์ (identity) พหุนิยม/พหุลักษณะนิยม (pluralism) ความเป็นคนชายขอบ (Marginalization) และท้องถิ่นนิยม (Localism) งานวิจัยเรื่องนี้ได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับหมโนทัศน์ท้องถิ่นนิยม ทั้งในวงวิชาการนานาชาติและวงวิชาการไทย เพื่อทำความเข้าใจความหมาย พัฒนาการภาพรวม เนื้อหาสาระและการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวในบริบทต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า กระแสความคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาโดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีสายสกุลหลังทันสมัยนิยมรวมทั้งแนวโน้มทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในสังคมไทยยุควิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ได้เน้นความสำคัญของกระแสท้องถิ่นนิยมมากขึ้น ท้องถิ่นนิยมควรได้รับความเข้าใจด้วยกระบวนการวิพากษ์วิจารณ์วิธีคิดแบบแยกชั้นหรือถอนมาคาดคิดของกระแสโลกาภิวัตน์ พิจารณาท้องถิ่นกับโลกอย่างเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายทางสังคมในระดับท้องถิ่น และได้สรุปความเห็นเรื่องความสนใจเรื่องท้องถิ่นนิยมในวงวิชาการไทยหลัง พ.ศ. 2500 ไว้ดังนี้

ประการแรก ความสนใจเกี่ยวกับท้องถิ่นมีมาช้านานแล้ว เพราะท้องถิ่นเป็นพื้นที่ทางสังคมและเป็นหมโนทัศน์หลักที่นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา สื่อมวลชน ปราชญ์พื้นบ้าน นักพัฒนา ข้าราชการ และปัญญาชนสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นให้ความสนใจ แน่นนอนว่า ท้องถิ่นและท้องถิ่นนิยมมีความหมายแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับค่านิยม ขอบเขตความสนใจ และเป้าหมายของแต่ละคน ท้องถิ่นจึงมีมิติและแง่มุมที่หลากหลาย แต่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันอยู่ในตัว เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิศาสตร์หรือ นิเวศวิทยาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น

ประการที่สอง ในช่วงทศวรรษ 2500-2510 ความสนใจเริ่มแรกของนักวิชาการ โดยเฉพาะกลุ่มนักสังคมศาสตร์ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศไม่ได้สนใจเรื่องคุณค่า สิทธิ และปากเสียงของท้องถิ่นมากนัก แต่เน้นการทำความเข้าใจเรื่องการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย โครงสร้างและหน้าที่ระบบความเชื่อและพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นไปตามกระแสและทิศทางของกระบวนการหมโนทัศน์หรือทฤษฎีแม่บทที่ได้รับความนิยมใน วงวิชาการระดับนานาชาติ รวมทั้งบรรยากาศทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศในช่วงนั้นที่ปกครองโดยเผด็จการทหาร และสงครามต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง ต่อมาเริ่มมีนักวิชาการหัวก้าวหน้าจำนวนหนึ่งได้หันไปใช้ทฤษฎีมาร์กซิสม์ เศรษฐศาสตร์การเมือง เศรษฐศาสตร์ศีลธรรม วัฒนธรรมชุมชน ควบคู่กับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมกระแสหลัก เพื่อค้นหา

ทางออกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและไม่เป็นธรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วงหลังเหตุการณ์ ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ในทศวรรษที่ 2530-2540 อาจถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยั่งยืนได้รับความสนใจ ค้นคว้า วิเคราะห์ และนำเสนออย่างหลากหลายและเป็นระบบ

ประการที่สาม รูปธรรมของท้องถิ่นนิยมมีหลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์หมู่บ้าน คติชาวบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจเฉพาะลุ่มน้ำ แนวคิดและแนวทางการพัฒนาชนบทที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชุมชน” (และแนวทางการทำงานพัฒนาชนบทรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดระบบชุมชน หรือองค์กรในท้องถิ่น เครือข่ายขององค์กรประชาชน การเกษตรกรรม/หัตถกรรม ทางเลือก รูปแบบและวิธีการจัดการทรัพยากรที่เน้นภูมิปัญญาชาวบ้าน สิทธิชุมชน ประชาสังคม/ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจพอเพียง ฯลฯ รูปธรรมของท้องถิ่นนิยมเหล่านี้เป็นสีสันความคิดทางวิชาการและสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งปัญญาชนสาธารณะในการสร้าง กระแส และผลักดันปฏิบัติการท้องถิ่นนิยมในสังคมไทยอย่างน่าสนใจ

ประการที่สี่ ในทศวรรษที่ 2540 โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แนวโน้มของท้องถิ่นนิยมได้รับการขานรับเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ปฏิบัติการท้องถิ่นนิยมในภาคประชาชนโดยความสนับสนุนและร่วมมือของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งปัญญาชนสาธารณะกลุ่มที่ยืนอยู่ข้างประชาชน มีส่วนสำคัญในการเปิดเผยและให้พื้นที่แก่ท้องถิ่นและคนในท้องถิ่น ซึ่งครั้งหนึ่งเคยถูกกดบังคับและถูกมองข้ามมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณพื้นที่ชายขอบและวิถีชีวิตของคนชายขอบกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เราอาจกล่าวได้ว่า ท้องถิ่นนิยมในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชน หรือการต่อสู้ช่วงชิง และต่อรองเรื่องสิทธิและอำนาจการจัดการด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่นจะทวีความสำคัญมากขึ้นเรื่อย ๆ

ชัยพงษ์ สำเนียง (2555) ได้เขียนบทความเรื่อง “การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นชาตินิยม!!?” ในเว็บไซต์ siamintelligence.com โดยนำเสนอกระแสโมทัศน์การสร้างประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยไว้ว่า มีด้วยกัน 3 กระแส ได้แก่ กระแสประวัติศาสตร์ชาตินิยม ซึ่งนำความเป็นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มาเป็นศูนย์กลางในการอธิบายประวัติศาสตร์ เป็นกระแสโมทัศน์หลักที่มีอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ของไทยมากที่สุด กระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยม เป็นกระแสใหม่ที่ไทยเริ่มรับกระแสนี้เข้ามาในช่วงทศวรรษ 2520 จะเน้นความสำคัญของสังคม บุคคลในท้องถิ่นเดียวกันทั้งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และความทรงจำ ใช้ท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางในการเล่าเรื่องในประวัติศาสตร์ และกระแสประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาตินิยม เป็นการผสมผสานระหว่างกระแสแรกและกระแสที่สอง ไทยเริ่มรับกระแสประวัติศาสตร์นิพนธ์ในลักษณะนี้ในช่วงทศวรรษ 2530 โดยมุ่งเน้นการอธิบายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนิยมให้เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ชาติ

ตัวละครเอก

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, หน้า 71-72) กล่าวถึงตัวละคร ไว้ว่า ในนวนิยายทั่ว ๆ ไป ลักษณะนิสัยของตัวละครเป็นเนื้อหาสำคัญที่สุดอันหนึ่งของหนังสือ ซึ่งสิ่งที่ทำให้ตัวละครในนวนิยายมีความ

น่าสนใจ และแตกต่างกันไปในแต่ละเรื่อง คือ บุคลิกภาพของตัวละครที่ผู้เขียนกำหนดขึ้น โดยตัวละครควรมีบุคลิกภาพที่มีลักษณะแตกต่างกันไปเพื่อความสมจริง

เถลิง พันธุ์เถลิงอมร (2541, หน้า 290-291) กล่าวถึงการ พิจารณาแก่นเรื่องหรือแนวคิดในงานบันเทิงคดีจากกลวิธีการสร้างตัวละครไว้ว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับเสนอแก่นของเรื่อง ควรสังเกตว่าตัวละครมีบุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร เพราะจะมีผลต่อการทำความเข้าใจแก่นเรื่อง ควรสังเกตพัฒนาการจากโครงเรื่อง โครงเรื่องคือตัวกำหนดว่าตัวละครกระทำหรือแสดงอะไร และอะไรเกิดขึ้นกับตัวละครเหล่านั้น คำถามก็คือตัวละครได้ทำหรือแสดงอะไรบ้าง มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับตัวละคร การมองตัวละครในลักษณะสองด้านคือ ตัวละครกระทำหรือเป็นผู้แสดงพฤติกรรมและตัวละครถูกกระทำหรือมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นกับตัวละคร ความแตกต่างสองอย่างนี้ จะแสดงให้เห็นถึงทัศนะของนักเขียนต่อการกำหนดชะตาชีวิตของตัวละคร ตัวละครกระทำหรือแสดงพฤติกรรมใดมีเหตุการณ์ชนิดใดเกิดกับตัวละครบ้าง ควรสังเกตแรงจูงใจของตัวละคร เหตุผล สาเหตุที่ตัวละคร แสดงพฤติกรรม ต้องพิจารณาว่าการกระทำของตัวละครมีเหตุจูงใจอะไร เพราะแรงจูงใจมีอิทธิพลครอบงำตัวละครมากที่สุด ตัวละครเข้าใจหรือรู้ถึงแรงจูงใจของการแสดงพฤติกรรมของตนมากน้อยเพียงใด

วิธีวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิจัยจากเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 จัดซื้อนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ในวารวัน ตะวันเบิกฟ้า ขอบฟ้าราตรี
- 1.2 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ทั้ง 3 เรื่อง
- 1.3 รวบรวมบทความ บทวิจารณ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปิยะพร ศักดิ์เกษม
- 1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับประวัติศาสตร์
- 1.5 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดท้องถิ่นนิยม
- 1.6 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างตัวละคร

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ศึกษาตามประเด็นการศึกษาอย่างละเอียดตามที่ระบุไว้ในขอบเขตของการวิจัย

3. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษา

จากการศึกษาการสร้างตัวละครเอกหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ “ซูดแม่วัน” 3 เรื่อง ในฐานะตัวแทนสำนักท้องถิ่นชลบุรี พบกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ออกแบบตัวละครให้สัมพันธ์กับแนวคิดท้องถิ่นนิยม

ได้แก่ การกำหนดตัวละครเอกหญิงในกรอบโครงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี และกำหนดเป้าหมายของตัวละครเอกหญิง

1. การกำหนดตัวละครเอกหญิงในกรอบโครงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชุดแม่วัน นับเป็นปรากฏการณ์หนึ่งในวงวรรณกรรมไทยในการสร้างบันเทิงคดีประวัติศาสตร์โดยเน้นความสำคัญของท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีเป็นสำคัญ นับเป็นการสร้างเรื่องเล่าของท้องถิ่นเพื่อแย่งชิงพื้นที่ของการเล่าเรื่องจากประวัติศาสตร์ส่วนกลางซึ่งเป็นแนวทางการสร้างบันเทิงคดีประวัติศาสตร์กระแสหลักของไทยในช่วงก่อนหน้า ผู้แต่งพยายามฉายภาพตัวแทน (representation) ที่จินตนาการขึ้นจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้เห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ สภาพบ้านเรือน ชาติพันธุ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมของจังหวัดชลบุรีในช่วงเวลาประมาณ 100 ปี (นับตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พุทธศักราช 2445 ถึงรัชกาลที่ 9 ในปีพุทธศักราช 2546)

จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดตัวละครเอกหญิง (Female Protagonist) จากนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ได้แก่ แม่วัน จากนวนิยายเรื่อง ในวารวัน ตะวันวาด จากนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า และฉญา จากนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี โดยใช้ช่วงชีวิตของตัวละครแม่วันตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิตเป็นแกนร้อยสำคัญของนวนิยายทั้งสามเรื่อง เพื่อให้มุมมองของตัวละครทั้งสามเป็นตัวแทนของคนท้องถิ่นที่ค่อย ๆ เห็นความเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรีในรอบ 100 ปี

ในวารวัน กำหนดระยะเวลา พ.ศ. 2445- 2486 ผู้แต่งกำหนดเรื่องราวดำเนินไปตั้งแต่แม่วันเกิดเติบโต แต่งงาน มีลูก โดยใช้กรอบโครงประวัติศาสตร์ตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 8 เป็นฉากของเรื่อง สำหรับ ตะวันเบิกฟ้า ผู้ประพันธ์เริ่มต้นเรื่องราวใน พ.ศ. 2498 ใช้กรอบโครงประวัติศาสตร์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 9 ช่วงต้นเป็นฉากหลังของเรื่อง โดยกำหนดเรื่องราวหลักเป็นเรื่องของตะวันวาด ผู้เป็นหลานย่าของแม่วัน และในนวนิยายเรื่อง ขอบฟ้าราตรี เริ่มต้นเรื่องราวใน พ.ศ. 2517 – 2546 ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 9 เป็นฉากหลังของเรื่อง โดยกำหนดเส้นเรื่องหลักเป็นเรื่องของฉญา ผู้เป็นหลานยายของแม่วัน

ตัวละครทั้งสามทำหน้าที่เป็นเหมือนผู้สังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรีจากคน 3 ช่วงวัย ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครแม่วันเป็นต้นแบบของความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นชลบุรีแก่ตัวละครผู้เป็นหลานทั้งสอง โดยกำหนดให้ตัวละครรุ่นหลานทั้งตะวันวาดและฉญา ซึ่งเป็นตัวละครรุ่นหลังที่มีสิทธิ์เลือกไปใช้ชีวิตในเมืองหลวงหรือต่างประเทศ แต่ตัวละครตะวันวาดและฉญาต่างเลือกที่จะกลับมาใช้ชีวิตในจังหวัดชลบุรีแทน

กล่าวคือตะวันวาด ถูกแม่บังคับให้ไปอยู่กรุงเทพฯ และส่งไปเรียนที่ปิ่นัง แต่เรียนได้เพียงสองปี ตะวันวาดก็ขอลูกกลับมาอยู่กับแม่วันที่ชลบุรี และช่วยงานแม่วันคัมภีร์ที่แพปลาของครอบครัว เลือกที่จะแต่งงานกับนก ซึ่งแม้จะมีเชื้อสายเจ้านาย แต่ทั้งคู่ก็เลือกมาใช้ชีวิตเรียบง่ายที่ชลบุรีแทน ส่วนตัวละครฉญา ซึ่งได้รับการศึกษาสูงระดับมหาวิทยาลัย และได้ทำงานในสถานทูต แต่ก็เลือกจะกลับมาช่วยกิจการโรงเรียนของบิดาในจังหวัดชลบุรี เมื่อแม่วันผู้เป็นยายเสียชีวิตฉญาก็เลือกที่จะเป็นผู้ดูแลครอบครัวใหญ่สืบต่อจากแม่วัน ผู้เลือกที่ครองสถานะ โสดในตอนท้ายเรื่อง

1.1 แม่วัน

จากการศึกษาพบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม นำเสนอแนวคิดเรื่องชลบุรีมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติ ผ่านการนำเสนอว่าชาวชลบุรีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยโดยนำเสนอผ่านการกำหนดให้แม่วันตัวละครเอกของเรื่อง ได้มีโอกาสเข้าเฝ้ารับเสด็จในโอกาสที่พระมหากษัตริย์ถึง 3 พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินมายังเมืองชลบุรี ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้บรรยายบรรยายกาการรอรับเสด็จของประชาชนชาวชลบุรีผ่านสายตาของตัวละครเอกคือแม่วัน ซึ่งความรู้สึกแม่วันนั้นผู้ประพันธ์อาจใช้แทนความรู้สึกของชาวชลบุรีว่า “แม่ตนเองจะกำลังนั่งอยู่กลางสะพาน หากกลับรู้สึกแสบชื้นน้ำเย็นไปทั่วทั้งร่าง เป็นความปีติอัมเอิบที่แล่นพล่านไปทั่ว จนความเป็นจริงของคืนฟ้าอากาศภายนอกไม่มีผลแต่อย่างใดเลย” (ในวารวัน, หน้า 308) แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินผ่าน ก็ทำให้พสกนิกรชาวชลบุรีอย่างแม่วันนั้น “ไม่มีวันลบไปจากความทรงจำ” ว่าครั้งหนึ่งพระมหากษัตริย์ไทยได้เคยให้ความสำคัญกับจังหวัดชลบุรีด้วยการเสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมเยียนพสกนิกรของพระองค์

นอกจากนั้น ผู้แต่งยังใช้มุมมองของแม่วันที่ได้เห็นการที่รัฐเข้ามาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคมนาคมภายในจังหวัดชลบุรี เช่น การสร้างถนนเชื่อมระหว่างบางปลาสร้อยและบางทราย การสร้างตลาดปลา ตลาดผัก อันแสดงถึงวิถีชีวิตของคนชลบุรีที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจากเมืองที่ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตค้าขายทางน้ำกลายมาเป็นเมืองทางบก และได้เห็นว่าจังหวัดได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองมีผู้ปกครองคือนายกเทศมนตรีที่มีส่วนในการพัฒนาบ้านเมืองและระบบระเบียบให้แก่จังหวัดชลบุรีซึ่งยังคงสืบทอดจนมาถึงทุกวันนี้

การที่รัฐค่อย ๆ เข้ามาจัดระบบหรือการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนชาวชลบุรีนั้น ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้ให้รายละเอียดไว้ว่าเป็นลักษณะค่อย ๆ เปลี่ยนตามความสมัครใจ ดังเช่น การที่เทศบาลต้องการย้ายแฟบปลาทุกเจ้าให้มารวมกันไว้ที่เดียวเพื่อลดต้นทุน และสามารถควบคุมดูแลเรื่องความสะอาดระหว่างขนส่งได้ เทศบาลไม่ได้บังคับ ผู้ประพันธ์กำหนดให้แม่วันให้ความร่วมมือรัฐเป็นรายแรก ๆ ทำให้แม่วันมีโอกาสนในการเลือกตำแหน่งแพของเธอเองที่ได้พื้นที่ด้านหน้าขนาดใหญ่ แม่วันเป็นตัวละครที่เปรียบเสมือนเป็นแกนร้อยสำคัญของเรื่อง เพราะผู้อ่านจะได้รับรู้ชะตากรรมของตัวละครตัวนี้ตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต พัฒนาการของตัวละครพัฒนาไปควบคู่กับพัฒนาการของจังหวัดชลบุรี การเล่าเรื่องด้วยมุมมองของแม่วันจึงทำให้ผู้อ่านเกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นชลบุรีด้วย

1.2 ตะวันวาด

ตะวันวาดเป็นตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง ตะวันเบิกฟ้า เป็นตัวละครหลานย่าของแม่วัน ตะวันวาดเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่ยังให้ความสำคัญกับพื้นที่ถิ่นชลบุรีอันเป็นที่เกิดของตน ทั้งนี้ผู้ประพันธ์ได้ตั้งใจให้เห็นว่าเพราะตะวันวาดนั้นได้รับการเลี้ยงดูมาจากแม่วันโดยตรง แม้ต่อมาจะถูกตรีทิพย์ ผู้เป็นแม่พาไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ และส่งไปเรียนที่ป็นังอีก 2 ปี เพื่อต้องการให้ลูกสาวของตน

อยู่ในแวดวงชนชั้นสูงและอยู่ในเมืองหลวง แต่ด้วยความผูกพันและการถ่ายทอดอุดมการณ์ความรัก
ท้องถิ่นชลบุรี ก็ทำให้ตะวันวาดเลือกที่จะกลับมาอยู่กับแม่บ้านผู้เป็นย่าในเวลาต่อมา

ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกรมุมมองของตะวันวาดเพื่อให้ข้อมูลถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
ด้วย ดังเช่นตอนที่ตะวันวาดได้เข้าไปกรุงเทพฯ เธอตั้งใจจะไปซื้อวิทยุมาฝากคุณวัน แต่เมื่อไปปรึกษาคน
รู้จักทำให้ทราบว่าขณะนั้นสัญญาณโทรทัศน์ได้ขยายพื้นที่ไปยังจังหวัดชลบุรีแล้ว ตะวันวาดจึงตัดสินใจซื้อ
โทรทัศน์แทนวิทยุไปฝากแม่บ้าน ดังความในตอนที่ว่า

...เออ จริงของลูกตาล...พี่วรรณ วิทยุเราก็มีแล้วตั้งสองเครื่อง ถึงจะเก่าก็เถอะ
แต่โทรทัศน์ยังไม่มี ตอนแรก ๆ เห็นว่ามันไม่ค่อยชัด ทำให้ไม่มีใครคิดจะซื้อ
แต่ถึงวันนี้ก็ชัด พอดูได้แล้วที่บ้านเรา ตะวันว่าถ้ามีสักเครื่องก็ดีเหมือนกัน
คุณย่าน่าจะชอบและดีก็อย่างลูกตาล ฉมา กับฉญาจะได้ดูด้วย ตะวันพอมีเงินล่ะ...
อยากซื้อ...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 105)

มุมมองของตะวันวาด เป็นมุมมองของตัวละครคนรุ่นใหม่ แต่เป็นคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการ
อบรมสั่งสอนและสืบทอดวิถีชีวิตจากตัวละครแม่บ้าน ผู้ซึ่งมีความรักความผูกพันกับท้องถิ่น

1.3 ฉญา

ฉญาเป็นหลานยายของแม่บ้าน ที่รักและเทิดทูนแม่บ้านอย่างยิ่งเช่นกันกับตะวันวาดใน
เรื่อง ขอบฟ้าราตรี ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกล่าเรื่องหลังจากที่ฉญาเรียนจบมหาวิทยาลัยและทำงานใน
สถานทูตแล้ว ในปี พ.ศ. 2517 ที่มีเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองในเมืองหลวงเป็นฉากหลังของเรื่อง
ฉญารู้สึกเบื่อหน่ายกับชีวิตในกรุงเทพฯ จึงตัดสินใจกลับมาทำงานและใช้ชีวิตที่บ้านเกิดจังหวัดชลบุรี

ปิยะพร ศักดิ์เกษม บรรยายถึงลักษณะนิสัยของตัวละครฉญาโดยตรงว่าเป็นคนจิตใจดี มี
ความอดทนอดกลั้น ฉลาด ทันคน สามารถวิเคราะห์ผู้อื่นได้อย่างทะลุปรุโปร่ง รักครอบครัว นับเป็นลักษณะ
นิสัยที่ใกล้เคียงกับแม่บ้านผู้เป็นยายอย่างยิ่ง ในด้านการครองตน ครองคน ครองงาน ในการประกอบสัมมา
อาชีพ ซึ่งในท้ายเรื่องหลังจากที่แม่บ้านเสียชีวิต ฉญาก็เหมือนเป็นตัวแทนของแม่บ้านที่รับช่วงต่อในการดูแล
ครอบครัวต่อไป ดังข้อความที่ว่า

...หากความเคยชินกับความอดกลั้น การระงับอารมณ์เพื่อรักษาสติที่หญิงสาวฝึกฝน
มาโดยไม่รู้ตัวตลอดเวลาที่อยู่ใต้ร่มบารมีของคุณยายวันทำให้เธอค่อย ๆ มองสำรวจ
ตนเองจนรอบด้านแล้วฉญาก็มั่นใจว่าไม่เคยแม้สักคำที่เธอจะเคยพูดจาหรือแสดง
อาการ โอ้อวดทั้งในเรื่องการทำงานและการศึกษา อันที่จริงมันคือสิ่งที่เธอมองว่าเป็น
สามัญตลอดมา...การศึกษาอย่างเธอในประเทศนี้

มีเป็นแสนเป็นล้าน และการทำงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานใหญ่งานโตคับเมืองอย่างที่ฝายนั่น
จงใจเสียดสี...ก็เก่งงานรับจ้าง ใช้ความรู้ความสามารถแลกเงิน...ขณะที่ภูานิ่งและ
มั่นคง ได้ด้วยสายเลือดอันขริบ ขลัง คงแก่เรียน และการมองทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต
ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์เป็นสามัญของครุภัณฑ์ซึ่ง ไหลวนอยู่ในกายเธอครึ่งหนึ่ง...

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 387-388)

ตัวละครเอกเป็นตัวละครเอกหญิงที่มีความสามารถในการตัดสินใจ เลือกที่จะใช้ชีวิตโสด
และสืบทอดกิจการและอุดมการณ์เดียวกับแม่วันคือการรักษาความเป็นครอบครัวไว้ให้ได้ดีที่สุด

2. การกำหนดเป้าหมายสูงสุดของตัวละครเอกหญิง

ตัวละครเอก (Protagonist) เป็นตัวละครที่ผู้ประพันธ์มักสร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นเจ้าของชะตากรรม
ของเรื่อง เมื่อภารกิจของตัวละครเอกสิ้นสุดลงข้อคิดที่ตัวละครได้รับหรือข้อคิดที่ผู้อ่านได้จากการติดตาม
ชะตากรรมของตัวละครมักเป็น “สารของเรื่อง” ที่ผู้ประพันธ์มักต้องการสื่อสารมายังผู้อ่าน จากการศึกษา
พบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม ได้กำหนดเป้าหมายของตัวละครเอกหญิงเพื่อสื่อถึงสำนึกท้องถิ่นนิยมชลบุรี

2.1 แม่วัน

ตัวละครแม่วัน ตะวันวาด และฉญา มีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือด และเป็นผู้ที่สืบทอด
อุดมการณ์สำนึกรักบ้านเกิดผ่านตัวละครเอกหญิงใน 3 ช่วงวัย แม้ว่าในเรื่องตัวละครจำนวนมากเนื่องจากเป็น
ครอบครัวใหญ่ แต่ไม่ใช่ตัวละครทุกตัวจะมีจิตสำนึกท้องถิ่นนิยมเหมือนตัวละครเอกหญิงทั้ง 3 ตัว
ละครข้างต้น สำหรับแม่วัน ซึ่งถือเป็นต้นแบบแนวคิดเรื่องสำนึกท้องถิ่นนิยมในนวนิยายชุดนี้ ผู้ประพันธ์
สร้างปมในใจให้แม่วันในวัยเด็กให้ปมเด็กกำพร้าและต้องการมีครอบครัวที่อบอุ่น อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา
ได้กลายเป็นเป้าหมายในการประคับประคองครอบครัวใหญ่ของเธอ แม้ต่อมาพอเกิดสามีของเธอจะ
เสียชีวิต แต่เธอก็ใช้ความรู้ความสามารถทางการค้าขาย กอปรกับอุปนิสัยกระตือรือร้น ประหยัด ไม่ฟุ้งเพื่อ
จนสามารถพาครอบครัวของเธอฝ่าฟันมาได้จนถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน แม้ว่าค่านิยมความทันสมัยของความเป็น
เมืองจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและค่านิยมของสมาชิกในครอบครัวของเธอบางคนบ้างก็ตาม แต่แม่วันก็ยัง
อดทนพยายามประคับประคองครอบครัวของเธอให้ถึงที่สุดตามเป้าหมายสูงสุดที่เธอตั้งไว้ ดังความตอนที่ว่า

...สีหน้าที่เปลี่ยน ไปของลูกสาวทำให้คุณวันใจอ่อนอีกตามเคยหญิงสูงวัย
ยื่นข้อเสนออย่างประนีประนอม เธอยังอยากให้ลูกและหลานปรองดอง
อยากให้หลานได้มีโอกาสไหว้อา อาได้รับไหว้หลาน...อยากให้มีภาพของ
ครอบครัวใหญ่อบอุ่นที่เธอ โหยหามานานเกิดขึ้นได้ชยคานี้...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 447)

2.2 ตะวันวาด

ผู้ประพันธ์กำหนดให้ตัวละครตะวันวาดต้องการกลับมาใช้ชีวิตกับแม่วันผู้เป็นย่าที่จังหวัดชลบุรี โดยละทิ้งโอกาสการใช้ชีวิตในเมืองหลวงและปิ่น ที่ตรีทิพย์ผู้เป็นแม่พยายามจัดการให้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการกำหนดอุปนิสัยของตัวละครตะวันวาดให้ถอดแบบมาจากตัวละครแม่วันที่รักความเรียบง่ายและพึงใจกับชีวิตในท้องถิ่นชลบุรีมากกว่า ตะวันวาดจึงกำหนดเป้าหมายของคนที่จะเรียนในโรงเรียนท้องถิ่นชลบุรี ทั้งในระดับมัธยมศึกษาและเลือกเรียนสาขาอาชีพด้านการบัญชีต่อ เพื่อให้มาช่วยงานในกิจการของครอบครัว

ดังความตอนที่ว่า

...เมื่อกลับจากปิ่น เข้าเรียนต่อในระบบจบมัธยมหก ผู้เป็นลูกก็ไม่ยอมสอบเข้าเรียนในโรงเรียนเตรียมอุดมเพื่อเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยตามความประสงค์ของ มารดา กลับเลือกเรียนต่อในโรงเรียนด้านการบัญชี ใช้เวลาเพียงสามปีแล้วออกมาช่วยคุณ วัน ท าง า น เสียอย่างนั้น...

(ตะวันเบิกฟ้า, หน้า 117)

นับได้ว่าตะวันวาดเป็นตัวละครเอกหญิงที่แหวกไปจากตัวละครเอกหญิงทั่วไป ที่รู้จักความต้องการของตนเอง และกล้าตัดสินใจกับชีวิตของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา การเลือกอาชีพ และการเลือกสภาพแวดล้อมของตนเอง การที่ผู้ประพันธ์กำหนดเป้าหมายให้ตะวันวาดเลือกกลับมาใช้ชีวิตในท้องถิ่นชลบุรีอาจต้องการสื่อถึงสำนึกของท้องถิ่นนิยมของคนรุ่นหลังอีกทางหนึ่งด้วย

2.3 ฉญา

ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกใช้มุมมองของตัวละครฉญา ในฐานะหลานชาย เป็นคนรุ่นที่แม่วันทันได้เลี้ยงและอบรมมา ฉญาเป็นคนเก่ง ฉลาด และได้รับการสืบทอดเรื่องสำนักกรักบ้านเกิดจากผู้เป็นย่าอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากการตัดสินใจที่จะไม่ทำงานที่กรุงเทพฯ แต่เลือกจะกลับมาอยู่ที่ชลบุรี และเมื่อแม่วันเสียชีวิตเธอก็ตัดสินใจที่จะอยู่เป็นหลักให้กับครอบครัว เพื่อช่วยเหลือกิจการ โรงเรียนของบิดา และกิจการของแม่วัน ดังความในตอนที่ว่า

...ฉญาจึงตัดสินใจย้ายเด็กเล็กมาไว้ที่นี่เพื่อให้มีบรรยากาศอบอุ่นอย่างบ้านพักอาศัย จัดให้โรงเรียนฉันทวิทยศึกษาศึกษาที่เดิมเป็นแผนกประถม ส่วนมัธยมก็ย้ายออกไปซานเมือง และในปีที่ผ่านมานี้เองที่เธอเริ่มเจรจาเพื่อหาข้อตกลงในการร่วมทุนกับกลุ่มทุนใหญ่จากกรุงเทพฯ ที่มีธุรกิจด้านการค้าปลีก การแพทย์และการโรงแรม...เธอจึงแอบคิดวางแผนของตัวเองไว้ใจ...เธอจะอยู่เป็นหลัก บุ๊กเบิกให้วิทยาลัยมันคงยังยืน ได้รับความเชื่อถือได้ด้วยตัวของมันเอง...

(ขอบฟ้าราตรี, หน้า 547)

อีกตัวอย่างหนึ่งเป็นมุมมองของฉฉาในตอนท้ายเรื่อง ซึ่งเป็นเหมือนบทสรุปชะตากรรมของครอบครัวนี้ ฉฉาไปยืนอยู่บนสะพานไม้ของโรงเรียนเทียบโป๊ะที่เคยเป็นฉากสำคัญในเรื่องในวารวัน ซึ่งตอนนี้ได้กลายเป็นบ้านพักที่หลาน ๆ ของเธอมาพักเพื่อนไปค้าง การที่เธอมองเห็นเส้นขอบฟ้าตัดกับเส้นน้ำทำให้เธอได้เห็นว่ามันเป็นแค่เพียงภาพมายา เพราะอันที่จริงแล้วฟ้ากับน้ำไม่เคยบรรจบกัน เธอเกิดการตระหนักถึงสัจธรรมของชีวิตว่าที่เราต่างดิ้นรนแย่งชิงกันนั้นก็เพื่อสิ่งที่เป็นมายาโดยแท้ ดังความในตอนที่ว่า

...เธอพบตัวเองยืนอยู่บนสะพานไม้ที่ทอดยาวลงไปทะเล โรงเรียนเทียบเรือโป๊ะ
เก่าแก่...สุดสายตาคือเส้นขอบฟ้า เส้นที่น้ำกับฟ้าพบกัน...ท่ามกลางแสงสว่างสดใส
ของทิวา มันดูเป็นจริงชัดเจนเหลือเกิน ทั้ง ๆ ที่จริงมันเป็นเพียงภาพมายา ไม่มีหรอกที่น้ำ
กับฟ้าจะบรรจบ ชีวิตมนุษย์ก็เป็นเพียงภาพมายาเช่นกัน เกิดขึ้นแล้วดับสูญ...

(ขอบฟ้าราตรี 551)

สรุปและอภิปรายผล

นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรี ชุดแม่วัน ของปิยะพร ศักดิ์เกษม เป็นการเล่าเรื่องด้วยสายตาของคนในชุมชนเอง การที่ผู้เล่าเรื่องเป็นที่ยอมรับในฐานะนักเขียนที่มีคุณภาพ และมีชื่อเสียงในการประพันธ์นวนิยายจากส่วนกลาง ทำให้นวนิยายประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชลบุรี ได้รับการยอมรับจากวงวรรณกรรมจากส่วนกลางด้วย จากการศึกษาพบว่า การสร้างตัวละครเอกหญิงกับสำนักท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ชลบุรี พบว่า ปิยะพร ศักดิ์เกษม สร้างตัวละครเอกหญิงทั้งสามตัวละคร ได้แก่แม่วัน ตะวันวาด และฉฉา ให้อยู่ในกรอบโครงประวัติศาสตร์ในช่วง 100 ปี ของจังหวัดชลบุรี ปิยะพร ศักดิ์เกษม เลือกรูปแบบของตัวละครเอกทั้งสามในฐานะผู้เฝ้ามองการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดชลบุรี จากเมืองที่ให้ความสำคัญกับการอาศัยและประกอบอาชีพทางนำมาสู่การใช้ชีวิตและประกอบอาชีพบนบก

การสร้างจิตสำนึกกรักบ้านเกิดท้องถิ่นชลบุรีนั้น ผู้ประพันธ์จึงใจกำหนดให้เป็นลักษณะเด่นของตัวละครเอกทั้งสาม โดยมีแม่วันเป็นต้นแบบและส่งต่อมายังหลานสาวทั้งสองคนได้แก่ ตะวันวาดฉฉา ถึงแม้จะเป็นหลานเหมือนกันแต่มีช่วงอายุต่างกัน กล่าวคือตอนที่ตะวันวาดโตเป็นสาว ฉฉายังเป็นเด็กเล็ก ๆ และเมื่อฉฉาเติบโตขึ้น ด้วยปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว เธอตัดสินใจที่จะครองตัวเป็นโสด เพื่อสืบทอดกิจการของครอบครัวและหน้าที่ที่ประคับประคอง “บ้าน” ของเธอสืบต่อจากแม่วัน

การกำหนดเป้าหมายของตัวละครเอกทั้ง 3 ให้รักและต้องการพัฒนาท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้าตลอดระยะเวลา 100 ปี ของท้องถิ่นชลบุรีอันเป็นฉากของเรื่อง นอกจากผู้อ่านจะเกิดความผูกพันตัวละคร ตามโชคชะตาของตัวละครแล้ว ด้วยกลวิธีของการประพันธ์ของ ปิยะพร ศักดิ์เกษมยังทำให้ผู้อ่านจะค่อย ๆ ซึมซับแนวคิดและอุดมการณ์ท้องถิ่นนิยมที่ผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกผ่านการออกแบบตัวละครดังกล่าวด้วย เมื่อพิจารณาในภาพรวม อาจสันนิษฐานได้ว่า การกำหนดบทบาทตัวละครเช่นนี้ นับเป็นการสร้างบทบาทแบบฉบับให้คนรุ่นใหม่ที่มีโอกาสไปศึกษาที่กรุงเทพฯ ฯ หรือ ต่างประเทศ ได้กลับมา

ช่วยกันพัฒนาคนและชุมชนของจังหวัดชลบุรีให้เจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ราคทางวัฒนธรรม การดำรงตนให้ถูกต้อง ยึดถือคุณธรรมและศีลธรรม เป็นสำคัญ

ในนวนิยายชุดแม่วัน “หมู่เรือน” หรือบ้านของแม่วัน ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของความรุ่งโรจน์ ความเสื่อมถอย และการเกิดใหม่ หมุนเวียนไป เราจะได้เห็นร่องรอยของหมู่เรือนเหล่านี้เดินทางผ่านเวลามากกว่า 100 ปี ตามเรื่องราวชะตากรรมของตัวละครจากรุ่นสู่รุ่น สิ่งสำคัญกว่าบ้านคือคนที่อยู่ในบ้าน และผู้ทำหน้าที่เป็นประมุขของบ้าน หากประมุขของบ้านเป็นคนดี มีศีลธรรม ฉลาด รู้วิธีแก้ปัญหา ก็จะนำมาซึ่งความสุขร่มเย็นของคนในบ้าน ความรู้สึกรักและผูกพันในเรือนหลังนี้ แม่วันได้ถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลานของเธอด้วย นวนิยายชุดนี้ ได้สร้างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้ผู้อ่านได้รับความเพลิดเพลินในฐานะวรรณกรรม ขณะเดียวกันก็ได้สร้างความรับรู้ชื่นชมวิถีชีวิตความเป็นมาของคนท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีในอดีตถึงปัจจุบัน ผู้อ่านในท้องถิ่นชลบุรีก็ได้รับความรู้ ความเข้าใจถึงที่มาของพื้นที่ที่ตนเกิด เติบโต หรืออาศัยอยู่ และสามารถเชื่อมโยงตนเองกับท้องถิ่นชลบุรีได้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นตัวอย่างหรือประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยทั้งในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อช่วยให้ผู้สอนและผู้เรียนได้เกิดความรู้และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นชลบุรี

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรศึกษาเรื่องการสร้างตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์จากทั้งส่วนกลางและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบผลการศึกษาในด้านลักษณะและความแตกต่าง ทั้งในด้านกลวิธีการประพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกกับแนวคิด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของปิยะพร ศักดิ์เกษม” ซึ่งได้การสนับสนุนงบประมาณจากเงินรายได้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เอกสารอ้างอิง

ชัยพงษ์ สำเนียง. (2555). *การสร้างประวัติศาสตร์ชาตินิยม ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นชาตินิยม!!?*.

สืบค้นจาก <http://www.siamintelligence.com/>

history- of-nationalism-and-localism-on-thai-identity/

เถลิง พันธุ์เถลิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา:

สถาบันราชภัฏสงขลา.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. (2539). *แฉนวนวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: สยามบุ๊คแอนด์พับลิเคชั่น.

ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2555). *ในวาระวัน (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2550). *ตะวันเบิกฟ้า*. กรุงเทพฯ: อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ปิยะพร ศักดิ์เกษม. (2555). *ขอบฟ้าราตรี*. กรุงเทพฯ: อรุณอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วันชนะ ทองคำเถา. (2554). *ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อิรวดี ไตลังคะ. (2546). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.